

تلاش روسیه برای خنثی‌سازی اثرات سپر دفاع موشکی آمریکا در شرق اروپا

حشمت‌الله فلاحت‌پیشه

استادیار علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی

حمید درج*

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۲۶ - تاریخ تصویب: ۱۳۹۸/۰۸/۱۳)

چکیده

استقرار سامانه دفاع موشکی آمریکا در شرق اروپا از راهبردی‌ترین بحث‌هایی است که در چند دهه اخیر در صدر اخبار منطقه و جهان قرار گرفته است. تحول‌های مربوط به آن و کشیده شدن دامنه این سامانه به مرزهای غربی روسیه، بیش از پیش بر روابط مسکو-واشنگتن سایه افکنده است. ایالات متحد، هدف اصلی خود از پیگیری این طرح را مقابله با تهدیدهای موشکی و هسته‌ای ایران و کره شمالی و حفاظت از متحدان خود در اروپا بیان کرده است. با این حال، باید توجه داشت که مسکو استقرار و گسترش این سامانه موشکی را تثبیت و استمرار هژمونی آمریکا و تهدیدی برای افزایش قدرت نظامی و موشکی روسیه می‌داند و در این زمینه، برای خنثی کردن آثار این سامانه به اقدام‌های تقابلی و تلافی‌جویانه روی آورده است. این نوشتار در پی پاسخ به این پرسش اصلی است که روسیه برای خنثی‌سازی آثار سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی به چه اقدام‌هایی دست زده است؟ مفروض نوشتار حاضر این است، از آنجا که مسکو استقرار سپر موشکی آمریکا در شرق اروپا را تلاشی در راستای کنترل و خارج کردن روسیه از گردونه قدرت‌های راهبردی موشکی می‌داند؛ بنابراین روسیه در پاسخ به این طرح، به اقدام‌های دیپلماتیک و نظامی دست زده و بدین وسیله در تلاش است تا با افزایش توانمندی‌های موشکی و دفاعی خود، به اصطلاح موازنه راهبردی را در شرق اروپا حفظ کند. این خود می‌تواند منطقه را وارد رقابت‌های تسلیحاتی جدید کند. برای تحلیل داده‌های نوشتار از روش تحلیل کیفی استفاده شده است.

کلیدواژه‌ها

آمریکا، روسیه، سپر دفاع موشکی، شرق اروپا، موازنه تهدید.

مقدمه

مسئله استقرار سپر دفاع ضد موشکی آمریکا که حدود نیم قرن موضوع بحث مسکو و واشنگتن بوده است از مهم‌ترین مناقشه‌های راهبردی در روابط میان دو طرف در دوره پسا شوروی برآورد می‌شود. فعالیت و تحرک‌های سال‌های اخیر آمریکا در قلمروی جغرافیایی شرق اروپا و عموماً به شکل مداخله سیاسی و تلاش برای کشاندن جمهوری‌های این منطقه به زیر چتر امنیتی خود، امضای موافقت‌نامه‌های دوجانبه و چندجانبه نظامی از جمله با گرجستان، اوکراین، رومانی، چک و لهستان و پیشروی ناتو به این سو و از همه مهم‌تر تلاشی برای ایجاد چندین سیستم دفاع ضد موشکی، نشان‌دهنده هدف‌های بلنددامنه آمریکا برای گسترش حوزه نفوذ خود و محاصره راهبردی روسیه بوده که پیوسته نگرانی و عصبانیت مقام‌های مسکو را نیز به همراه داشته است. کاخ سفید ادعا کرده است که هدف تأسیس سپر موشکی حفاظت از آمریکا و ناتو در برابر تهدیدهای حمله‌های کره شمالی و موشک‌های بالستیک ایران است. با وجود این، کرملین آن را به مثابه تهدیدی جدی برای امنیت ملی خود می‌داند. مسکو در موضع خود بسیار جدی و مصمم است و دائم اعلام می‌کند توجه آمریکا برای تأسیس سپر موشکی بهانه‌ای صرف برای محاصره و زمین‌گیر ساختن روسیه است. دشمنی روسیه نسبت به طرح سپر دفاع موشکی آمریکا بر مبنای درک ویژه از هدف‌های راهبردی آمریکاست. این هدف‌ها شامل سلطه کامل چندلایه‌ای و سیاست ضربه فلج‌کننده اول هسته‌ای است که شامل مفهوم برتری هسته‌ای و توسعه ناتو به درون مرزهای روسیه است. روسیه تحرک‌های آمریکا در این زمینه را تلاش برای کسب «برتری راهبردی» و «بازی با حاصل جمع صفر» می‌داند که هم‌زمان با تضعیف عمق راهبردی، انقباض ژئوپلیتیک و بیرون‌گذاری روسیه از ترتیبات اروپایی را هدف‌گذاری کرده است. در چنین شرایطی، روسیه در منطقه شرق اروپا در معرض یک معمای امنیتی نوین و پیچیده قرار می‌گیرد که نیازمند بازدارندگی معقول در منطقه است. در این رابطه، روسیه برای جلوگیری از توسعه قلمروی نفوذ غرب در خارج نزدیک و حفظ بازدارندگی خود با اقدام‌های دیپلماتیک و نظامی به تهدیدهای موشکی آمریکا واکنش نشان می‌دهد و در تلاش است از شکل‌گیری ترتیبات و نظم منطقه‌ای در راستای هدف‌ها و منافع واشنگتن و متحدان منطقه‌ای آن جلوگیری کند. مقاله حاضر به دنبال پاسخ‌دادن به این پرسش است که روسیه برای خنثی‌سازی آثار سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی چه اقدام‌هایی انجام داده است؟ مفروض نوشتار حاضر این است که مسکو استقرار سپر موشکی آمریکا در شرق اروپا را تلاشی در راستای کنترل و خارج کردن روسیه از گردونه قدرت‌های راهبردی موشکی می‌داند؛ بنابراین روسیه در پاسخ به این طرح، به اقدام‌های دیپلماتیک و نظامی دست زده است. بدین وسیله می‌کوشد تا با افزایش توانمندی‌های موشکی و دفاعی خود، به اصطلاح موازنه راهبردی را در شرق اروپا حفظ کند که این خود می‌تواند منطقه را وارد رقابت‌های تسلیحاتی

جدید کند. برای پاسخ به پرسش نوشتار و بررسی فرضیه مطرح‌شده، ابتدا چارچوب نظری موازنه تهدید را طرح می‌کنیم. سپس به پیشینه و سیر تحول‌های سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی می‌پردازیم. در ادامه، راهبردها و اقدام‌های آمریکا برای مهار منطقه‌ای روسیه را بیان می‌کنیم. سرانجام تلاش مسکو برای خنثی‌سازی آثار این سامانه در شرق اروپا را بررسی می‌کنیم. نوشتار موجود بر اساس روش تحلیل کیفی انجام گرفته است. روش گردآوری اطلاعات و داده‌های نوشتار نیز از راه مطالعات کتابخانه‌ای (اسناد، کتاب‌ها، مجله‌ها و وب‌سایت‌ها) و جست‌وجو در فصلنامه‌ها و مجله‌های تخصصی انجام می‌شود.

چارچوب نظری: موازنه تهدید

تا اوایل قرن بیست‌ویکم نظریه موازنه قوای واقع‌گرایان قدیمی‌ترین نظریه برای تبیین روابط بین قدرت‌ها و از نظریه‌های مهم در روابط بین‌الملل محسوب می‌شد؛ اما رویدادهایی مانند فروپاشی اتحاد شوروی و پایان نظام دوقطبی، تبدیل‌شدن ایالات متحد آمریکا به تنها ابرقدرت نظام بین‌الملل و نیز شکل‌نگرفتن موازنه در برابر آن تا اواخر قرن بیستم، سبب شد تا کاربرد و قدرت تبیین نظریه موازنه قوا را بسیاری از نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل مورد تردید قرار دهند و انتقادهایی از سوی آن‌ها بر این نظریه وارد شود. چرا که بعد از فروپاشی اتحاد شوروی، ایالات متحد به قدرتمندترین دولت در نظام بین‌الملل تبدیل شد؛ اما تمایل‌های جدی برای ایجاد موازنه علیه این قدرت از سوی دیگر قدرت‌ها مشاهده نشد (Abbasi and Others, 2013: 177). تحقق‌نیافتن نظریه موازنه قوا علیه ایالات متحد، «استفن والت»^۱ از نظریه‌پردازان واقع‌گرایی را به سوی جابه‌جایی تمرکز واقع‌گرایی از موازنه قدرت به موازنه تهدید پیش برد. او معتقد است که قدرت‌ها در برابر افزایش قدرت دیگران دست به موازنه نمی‌زنند. در مقابل، آنچه سبب می‌شود کشورها به توازن روی آورند، میزان تهدیدی است که درک می‌کنند. از نظر والت، در شکل‌گرفتن یا شکل‌نگرفتن موازنه در برابر قدرت‌های برتر، علاوه بر متغیر قدرت (توانایی)، سه متغیر دیگر نیز تأثیرگذارند که عبارت‌اند از: مجاورت، قابلیت‌های تهاجمی و نیت‌های تهاجمی. والت با تأکید بر متغیر قدرت توضیح می‌دهد که دولت‌های قدرتمند در اساس برای دیگران تهدید محسوب می‌شوند؛ زیرا نمی‌توان در برابر چگونگی استفاده آن‌ها از قدرتشان تضمینی داشت. بر این اساس، افزایش قدرت یک دولت، به افزایش احساس تهدید از سوی دیگران و به‌کارگیری اقدام‌های موازنه‌ای می‌انجامد. دیگر متغیر مؤثر در ایجاد موازنه از دیدگاه والت، متغیر مجاورت (موقعیت و نزدیکی جغرافیایی) است. وی ظرفیت تهدیدزایی را با فاصله جغرافیایی در رابطه معکوس می‌بیند؛ به گونه‌ای که هرچه فاصله جغرافیایی دولت‌ها نزدیک‌تر باشد، آن‌ها نسبت به هم تهدیدزاتر

1. Stephen Walt

خواهند بود و هرچه فاصله آن‌ها از یکدیگر بیشتر باشد، تهدیدزایی و ترس آن‌ها از یکدیگر کمتر خواهد بود (Akhavankazemi and Others, 2018: 21-22).

متغیر سوم از دید والت، قدرت تهاجمی دولت‌هاست. بدین معنی که در صورت ثابت ماندن دیگر متغیرها، دستیابی دولت‌ها به توانایی نظامی ویژه یا توانایی سیاسی خاص، مانند ایدئولوژی یا گفتمان دامن‌گستر، آن‌ها را تهدیدزاتر می‌کند. سرانجام چهارمین متغیر تأثیرگذار در ایجاد موازنه، نیت‌های تهاجمی دولت‌هاست. این متغیر مبین آن است که هرچه از نظر دیگران نیت‌های تهاجمی قدرتی آشکارتر باشد، احتمال بیشتری وجود دارد که آن‌ها به موازنه روی آورند (Darabi and Eskandari, 2018: 64-65). با تکیه بر این مفروض‌های نظری، موضوع مورد پژوهش، قابل تجزیه و تحلیل است. در این زمینه باید گفت: اگرچه واشنگتن همواره هدف اصلی استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی در شرق اروپا را مقابله با تهدیدهای موشکی ایران و کره شمالی عنوان کرده است؛ اما روسیه این طرح را تهدیدی برای نیروی بازدارندگی هسته‌ای و محاصره راهبردی خود در حوزه خارج نزدیک می‌داند. ضمن مخالفت با برپایی آن، با استفاده از توانایی دیپلماتیک و نظامی‌اش برای خنثی کردن تأثیرهای این سامانه تلاش می‌کند و در راستای جلوگیری از در تنگنا قرار گرفتن مسکو و محاصره ژئوپلیتیکی آن توسط واشنگتن گام بر می‌دارد.

پیشینه و مراحل استقرار سپر دفاع موشکی آمریکا در شرق اروپا

پیدایش سامانه دفاع موشکی آمریکا را می‌توان در برنامه‌های آلمان در اواخر جنگ جهانی دوم مبنی بر تولید نسل نخستین شرکت‌های قاره‌پیما جست‌وجو کرد که با تولید موشک‌های وی دو از سوی آن کشور به ظهور رسید. جنگ سرد و توسعه و گسترش تولید موشک‌های دوربرد و قاره‌پیما میان دو ابرقدرت در اوایل دهه ۱۹۸۰ سیاست‌مداران و دولت‌مردان ایالات متحده را به توجه کردن به توان اتحاد شوروی در ایجاد ضربه اول به آمریکا مصمم ساخت تا توان نظامی - راهبردی خود را در مقابله با این تهدید و توان اتحاد شوروی گسترش دهند. با روی کار آمدن رونالد ریگان و پیگیری مصرانه وی در به کار گرفتن طرح‌های دفاعی - راهبردی برای مقابله با امپراتوری شر، طرح گروه راهبرد ملی در دفاع راهبردی با عنوان جنگ ستارگان به ظهور رسید. این طرح ادامه یافت تا اینکه به دلیل هزینه‌های هنگفت و پیچیدگی‌های فنی آن و همچنین دگرگونی در روابط دو ابرقدرت با روی کار آمدن میخائیل گورباچف، آثار و سیاست‌های وی همچون فرو ریختن دیوار برلین و اتحاد دو آلمان، پیگیری برای عملی کردن طرح رو به افول گذاشت (Moeinalddini and Entezar Almahdi, 2008: 7-8). با فروپاشی

اتحاد شوروی و نابودی نظام دوقطبی، بزرگ‌ترین تهدید امنیتی برای آمریکا از میان رفت و دیگر فشاری برای ایجاد سپر دفاع موشکی وجود نداشت؛ ولی جورج بوش پدر، راهبرد سپر دفاع موشکی را از جنگ ستارگان به محافظت جهان در برابر حمله‌های محدود تغییر داد. این سامانه که تأکید زیادی بر استقرار سامانه‌های فضایی برخلاف سامانه‌های رهگیری زمینی داشت، شامل مجموعه‌ای از ناوشکن‌های فضایی با عنوان گوه‌های ارزشمند بود. این طرح واقع‌بینانه‌تر از طرح ریگان بود؛ ولی این طرح نیز اجرا نشد. کلیتون در سال ۱۹۹۳ نام این برنامه را به «دفاع ملی موشکی» تغییر داد و بر عملیاتی کردن دو سامانه موشکی در آلاسکا و کالیفرنیا برای بازدارندگی در برابر تهدیدها علیه آمریکا اصرار زیادی داشت. در این طرح، پیش‌بینی شده بود که موشک‌های دشمن هنگامی که در مراحل اولیه پرتاب هستند و هنوز به حالت بالستیک در نیامده‌اند، رهگیری شوند و هدف قرار گیرند. هدف نهایی آن بود که هر موشک بالستیک طرف مقابل، پیش از رسیدن به فضای آمریکا رهگیری و نابود شود (Ghorbani, 2012: 8). رویداد یازده سپتامبر به ایالات متحد فرصت داد که پیشبرد طرح‌های دفاع ضد موشکی را توجیه کند. بر این اساس، جورج بوش در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۱، در یادداشتی دیپلماتیک برای روسیه، قزاقستان، اوکراین و روسیه سفید خروج آمریکا از پیمان ضد موشک‌های بالستیک را اعلام کرد و در تأثیر رویداد یازده سپتامبر و فضای روانی مساعد برای توسل به اقدام‌های تهاجمی، نومحافظه‌کاران تصمیم گرفتند سامانه‌ها را به خارج از مرزهای ایالات متحد گسترش دهند (Kazemi and Others, 2013: 43). گفت‌وگوهای غیررسمی آمریکا با لهستان و جمهوری چک در خصوص امکان‌پذیری استقرار سامانه‌های دفاع موشکی در این دو کشور در سال ۲۰۰۲ آغاز شد. این گفت‌وگوها که در سال ۲۰۰۶ بر مبنای طرحی مشخص برای استقرار رادار در جمهوری چک و سامانه موشک‌های رهگیر در لهستان صورت گرفته بود، سرانجام در گفت‌وگوهای رسمی آمریکا و این دو کشور در ژانویه ۲۰۰۷ به نتیجه رسید (Atai and Taftian, 2014: 308-309).

با روی کار آمدن اوباما روند تکاملی ایجاد و استقرار شبکه جهانی دفاع موشکی برای مقابله با تهدیدهای موشک‌های بالستیک کشورهایمانند کره شمالی و ایران ادامه پیدا کرد. در سپتامبر ۲۰۰۹، اوباما تغییرهای پیشنهادی خود درباره گسترش طرح دفاع ملی موشکی آمریکا برای مقابله با حمله‌های موشکی ایران برای حفاظت از اروپا موسوم به «رویکرد مرحله‌ای تطبیقی» را اعلام کرد (Reif, 2017: 2). او در این سخنرانی، با امنیتی کردن برنامه موشک‌های بالستیک ایران به عنوان عامل اساسی مؤثر بر تصمیم دولت وی برای تغییر طرح بوش پسر درباره ایجاد سپر دفاع موشکی برای اروپا برنامه دفاع موشکی ایران را تهدید خواند و به روشنی گفت: «زرادخانه موشکی تهران اکنون قادر به زدن اروپا است» (Bruno, 2012: 9). در طرح جدید، توسعه و سرعت بخشیدن به سامانه‌های دفاع موشکی آمریکا در اروپا بر مبنای

ارزیابی‌های جدیدتر از قدرت موشک‌های بالستیک ایران در اولویت قرار گرفت. بنابراین واشنگتن هدف از گسترش و توسعه سپر موشکی بالستیک اروپا را محافظت از قلمروی کشورهای عضو ناتو در برابر حمله‌های احتمالی ایران برشمرد. برخی از مقام‌های پیشین دولت اوپاما اعتقاد دارند که وجود این سپر موشکی صرف‌نظر از پیمان هسته‌ای چندملیتی با تهران که قبل از این سپر موشکی بسته شد، به‌طور کامل ضروری است و می‌توان گفت که این معاهده خطر یک حمله موشکی هسته‌ای به اروپا را اگر نگوییم برای همیشه دست‌کم در طول پانزده سال آینده به تعویق می‌اندازد. مسکو استدلال می‌کند که پس از بستن معاهده هسته‌ای با ایران، هدف واقعی فعالیت‌های مداوم در سایت‌های رهگیری موشکی در اروپای شرقی تضعیف قدرت هسته‌ای بازدارنده روسیه است. پوتین به مقام‌های دفاعی روسیه گفت: «وظیفه ما این است که هر تهدید نظامی علیه امنیت روسیه از جمله تهدیدهای مربوط به ایجاد دفاع موشکی راهبردی را به‌طور مؤثر خنثی کنیم» (Oswald, 2016: 7). دونالد ترامپ در حال اجرای برنامه‌های اعلام‌شده دولت اوپاما در سال ۲۰۰۹ برای دفاع از اروپا در برابر احتمال توسعه موشک‌های میان‌برد با قابلیت حمل کلاهک‌های هسته‌ای توسط ایران است. اما اجرای طرح‌های ردیابی موشکی در لهستان تا سال ۲۰۱۸ حتی با وجود کاهش تهدیدهای موشکی ایران ادامه دارد. بستن معاهده هسته‌ای سال ۲۰۱۵ با ایران، امکان ساخت بمب هسته‌ای توسط ایران را به‌طور قابل ملاحظه‌ای و دست‌کم برای ۱۵ سال به عقب انداخته است و تهران اقدامی برای توسعه موشک‌های میان‌برد خود که نیازمند سال‌ها آزمایش است، انجام نداده است. مراحل اولیه این طرح با عنوان «رویکرد تطبیقی مرحله‌ای اروپا» بر روی کشتی‌ها در دریای مدیترانه و در رومانی برای مقابله با موشک‌های کوتاه‌برد و میان‌برد اجرا شده‌اند. تیتی اراستو^۱، تحلیل‌گر ارشد مؤسسه سیپری، در این باره می‌گوید: «تهدید هسته‌ای و موشکی ایران تا حد زیادی کاهش یافته است. بنابراین سیستم دفاعی ما نیز باید بر این اساس تعدیل شود. ... گسترش سیستم ضد موشکی آمریکا در اروپا باید متوقف شود. ... این امر امنیت ناتو را تهدید نمی‌کند؛ زیرا هیچ تهدید موشکی هسته‌ای از سوی ایران برای توجیه سیستم‌های دفاعی جدید وجود ندارد» (Hale and Erasto, 2017: 3-4).

سیستم‌های دفاعی موشکی آمریکا بخشی جدایی‌ناپذیر از راهبرد مقابله با گسترش و افزایش تکنولوژی موشک‌های بالستیک است. سایت‌های دفاعی آمریکا در اروپا برای مقابله با تهدیدهای موشکی بالستیک ایران طراحی شده‌اند. آن‌ها نمی‌توانند با زرادخانه موشک‌های بالستیک روسیه مقابله کنند. به همین ترتیب، استقرار سایت‌های دفاع موشکی آمریکا در آلاسکا و کالیفرنیا برای دفاع از سرزمین آمریکا در برابر حمله‌های احتمالی موشک‌های بالستیک دوربرد کره شمالی، هیچ

---

1. Titi Erostu

تهدیدی علیه زرادخانه سلاح‌های هسته‌ای دوربرد روسیه به‌شمار نمی‌آیند و در برابر حمله زمینی که روسیه توانایی انجام آن را دارد، آسیب‌پذیرند. مسکو از خطر تهدید موشک‌های بالستیک و به تحلیل‌بردن توان موشکی مسکو از سوی واشنگتن آگاهی دارد. با این حال، روسیه در حال توسعه و استقرار سیستم‌های دفاع موشکی خود، از جمله رهگیرهای هسته‌ای است (Dodge, 2018: 5) و تلاش می‌کند از تهدیدهای موشکی واشنگتن و متحدان غربی آن در خارج نزدیک بکاهد و از تقوای آمریکا و ناتو برای تسلط بر فضای پسا شوروی برای نفوذ و پیشروی به درون کشورهای خارج نزدیک جلوگیری کند.

سیاست‌ها و اقدام‌های آمریکا برای مهار منطقه‌ای روسیه

اوراسیا به‌عنوان آینه تمام‌نمای سیاست بین‌الملل شناخته می‌شود که در آن آمریکا به‌عنوان ابرقدرت مداخله‌گر جهانی قدرت و نفوذ خود را گسترش می‌دهد. در مقابل، قدرت‌های منطقه‌ای از تسلط آمریکا بر این منطقه ژئوپلیتیکی جلوگیری می‌کنند. در واقع، آمریکا بر نظریه همزمنی بر مبنای ارزش‌های لیبرال غربی تأکید دارد. بر این اساس، توسعه‌طلبی و مداخله‌گرایی در نقاط مختلف جهان را حق خود می‌داند (Lukin, 2018: 307) و در این زمینه تلاش می‌کند با کمک‌گرفتن از ابزارهای مؤثر همچون ایجاد سامانه دفاع موشکی و گسترش ناتو به شرق اروپا و ... حلقه نفوذ و قدرت روسیه را در منطقه ژئوپلیتیکی اوراسیا تنگ‌تر کند و از این راه، ضمن کاهش جایگاه این کشور در عرصه منطقه‌ای و بین‌المللی به قدرت همزمن جهانی دست پیدا کند.

۱. استقرار و گسترش سپر موشکی آمریکا در اروپای شرقی

طرح استقرار سامانه سپر دفاع موشکی آمریکا در چک و لهستان در ادامه همان سیاست مهار جدید روسیه است که آمریکا بعد از فروپاشی اتحاد شوروی دنبال می‌کرد. این طرح جایگاه نظامی - سیاسی روسیه را تضعیف کرده است و برای مقام‌های بلندپایه این کشور تهدیدی ژئوپلیتیکی محسوب می‌شود. پوتین نیز در اظهارنظری که در پایان دیدار سران اتحادیه اروپا و روسیه در لیسبون ۲۰۰۷ مطرح کرد، خاطرات یکی از خطرناک‌ترین رویارویی‌ها در زمان جنگ سرد را برای تأکید بیشتر بر مخالفت مسکو با طرح سپر دفاعی موشکی آمریکا زنده کرد و این طرح را با بحران موشکی کوبا در ۴۵ سال پیش مقایسه کرد. پوتین در این مورد گفت: «به یاد بیاورید که چگونه اتفاق مشابهی در نیمه دهه ۱۹۶۰ روابط طرف‌های درگیر را تحت تأثیر قرار داد. ... اقدام‌های مشابه به آنچه امروز آمریکا می‌خواهد آن را انجام دهد، اتحاد شوروی موشک‌های خود را در کوبا در نزدیکی مرزهای آمریکا مستقر کرد. این اقدام واشنگتن سبب

بروز بحران موشکی کوبا شد. از نظر فنی، وضعیت امروز برای ما خیلی مشابه آن رویداد است. چنین تهدیدهایی در نزدیکی مرزهای ما در حال شکل گرفتن است» (3: (b): 2007, Traynor). کرملین و مقام‌های رسمی روسیه با صحبت‌های متکبرانۀ سیاست‌مداران آمریکا از جمله مک‌کین^۱، سارا فالین^۲ و میت‌رامنی^۳ که روسیه را دشمن آمریکا خطاب کرده بودند، تحریک و خشمگین شدند. مقام‌های آمریکایی حتی تهدید به تغییر رژیم کردند. در سال ۲۰۱۱، دمیتری مدودیف، رئیس‌جمهور وقت روسیه، آشکارا تهدید به حمله به سپر دفاع موشکی آمریکا کرد. از نظر روسیه ائتلاف آتلانتیک متعهد به هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در هیچ شکلی نیست (Nazemroaya and Halliday, 2012: 317).

راهبرد سپر دفاع موشکی آمریکا در اروپا با هدف تقویت و کنترل اروپا و به ویژه دولت‌های عضو ناتو و همچنین فروش بیشتر تجهیزات نظامی به متحدان اروپایی خود و تضمین سودآوری برای مجموعه‌های صنعتی - نظامی این کشور است. در این زمینه باید گفت: هدف‌های دیگر آمریکا از استقرار و گسترش طرح‌های سپر دفاع موشکی در اروپا منزوی کردن روسیه در بین کشورهای اروپایی است تا بتواند از نفوذ بیشتر روسیه در این کشورها جلوگیری کند (Johnston, 2016: 21). در واقع، تجهیزات کنونی مقدمه‌ای بر استقرار سامانه‌های توانمندتر در آینده هستند و حتی اگر سامانه‌های مستقرشده کنونی نتوانند موشک‌های روسیه را هدف قرار دهند در آینده چنین امکانی فراهم خواهد شد. باید توجه داشت که مشکل اصلی در مسئله استقرار سامانه‌ها است، چنانچه سامانه‌ها مستقر شوند، مراحل ارتقای سطح فناوری و به‌کارگیری موشک‌های پیشرفته‌تر و نیز افزایش تعداد آن‌ها آسان خواهد بود. سرگئی لاوروف^۴، وزیر امور خارجه روسیه، نیز این نکته را تصدیق کرده و گفته است که تهدید واقعی «موشک‌های کنونی در اروپا و رادارهای مستقر شده نیستند؛ این تنها بخشی از زیربنای راهبردی آمریکا با هدف مهار و تضعیف توان موشک‌های هسته‌ای روسیه است» (Moradi and Others, 2015: 184). بنابراین روسیه از ایالات متحد خواسته است تا سیستم دفاع موشکی خود را از کشورهای شرق اروپا جمع‌آوری کند. چنانکه در سند راهبردی سیاست خارجی فدراسیون روسیه که در دسامبر ۲۰۱۶ انتشار یافته، آمده است: «سیاست سد نفوذی که ایالات متحد و متحدان آن کشور علیه روسیه در حال پیگیری‌اند و فشارهایی که از سوی آن‌ها بر این کشور اعمال می‌شود، ثبات و نظم منطقه‌ای و جهانی را با چالش روبه‌رو ساخته است» (Moeinalddini, 2018: 8). از نظر روسیه، مقام‌های کاخ سفید با استقرار و توسعه طرح سپر موشکی آمریکا در اروپای شرقی برای ایجاد نوعی برتری راهبردی هسته‌ای و افزایش

1. McQueen
2. Sarah Fallin
3. Mittering
4. Sergey Lavrov

بازدارندگی آمریکا از راه خنثی‌سازی و بی‌اثرسازی واکنش هسته‌ای روسیه تلاش می‌کنند و از این راه به بی‌اثرسازی ظرفیت‌های روسیه برای دفاع از خود و هم‌پیمانانش برآمده‌اند. با استقرار طرح سپر موشکی در محل پیش‌بینی شده، روسیه نمی‌تواند به اولین ضربه هسته‌ای آمریکا واکنش نشان دهد. اگر طرح سپر موشکی بر روی مرزهای روسیه مستقر شود، زرادخانه‌های هسته‌ای کرملین در عمل بی‌استفاده خواهند ماند.

۲. خزیدن ناتو به سوی روسیه

طرح موضوع گسترش ناتو به شرق که ممکن است در آینده با نفوذ کامل بر قفقاز و خروج آن از دست روسیه همراه باشد، برای روس‌ها بسیار نگران‌کننده است. شاید روس‌ها بتوانند بر سر هر نقطه دیگری از جهان (حتی آسیای مرکزی) با آمریکا معامله کنند یا به تفاهم دست یابند؛ ولی قفقاز برای روسیه بسیار راهبردی است (Bordbar, 2016: 230). روس‌ها همواره به منطقه شرق اروپا به‌عنوان دروازه ورود به اروپای غربی نگاه می‌کنند. به همین دلیل، نسبت به این منطقه حساسیت ویژه‌ای دارند و گسترش ناتو به این منطقه را تهدیدی جدی علیه امنیت ملی و تمامیت ارضی خود می‌دانند. در نتیجه، حضور ناتو در سرزمین‌های تاریخی و در مرزهای روسیه برای پوتین و دیگر مقام‌های کرملین پذیرفتنی نیست (Bebler, 2015: 49). به جرئت می‌توان گفت که گسترش ناتو به شرق مهم‌ترین عامل چالش‌زا میان روسیه و غرب بوده است که مقام‌های کرملین را بیش از پیش به سوی موازنه‌سازی در سیاست خارجی - امنیتی و استفاده از سلاح انرژی به پیش برد؛ اما چرا روسیه با گسترش ناتو به شرق مخالف است؟ (Sokolosky, 2017: 19-23). پاسخ روس‌ها به این پرسش این بود که ناتو برای محاصره روسیه و افزایش قدرتش در برابر دشمن قدیمی حرکت به سوی شرق را به هدف خود تبدیل کرده است. برخی دیگر، دلیل توسعه ناتو به شرق را مجبورکردن روسیه به پذیرش اصول مردم‌سالاری غربی و انجام اصلاحات مورد نظر غرب عنوان می‌کردند، کنارگذاشتن روسیه از معادله‌های جهانی و منطقه‌ای نیز از دلیل‌های دیگر گسترش ناتو عنوان شد (Sakwa, 2017: 165-191). در دهه ۱۹۹۰ روابط روسیه و ناتو همراه با تحقیر و بدبینی بود؛ زیرا اعضای ناتو با روسیه به‌عنوان کشوری ضعیف برخورد می‌کردند. روسیه همچنان ناتو را سازمانی ضدروسی می‌داند که امنیت ملی این کشور را تهدید می‌کند. همچنین سیاست‌مداران کرملین، ناتو را ابزاری در دست آمریکا برای پیشبرد سیاست‌های یک‌جانبه‌اش در اروپا و اوراسیا به حساب می‌آورند که امنیت و منافع روسیه را با چالش جدی روبه‌رو خواهد کرد (Carpenter, 2018: 4).

روس‌ها نهادهایی مانند ناتو و اتحادیه اروپا را نقشه آمریکا برای پنهان کردن نیت اصلی خود می‌دانند که همانا محاصره و مهار روسیه و همچنین تضعیف امنیت ملی این کشور است (Lucas, 2009: 122). در آیین نظامی روسیه مصوب سال ۲۰۱۰، گسترش ناتو یا «انتقال زیرساخت‌های نظامی کشورهای عضو ناتو به مجاورت مرزهای فدراسیون روسیه» از مهم‌ترین خطرهای خارجی برای امنیت روسیه محسوب می‌شود. این مسئله در مورد ساخت و استقرار سیستم‌های دفاع موشکی راهبردی نیز صدق می‌کند. تمام این نگرانی‌ها به‌عنوان خطرهای جدی در این سند رده‌بندی شده‌اند. به همین ترتیب، «راهبرد امنیت ملی فدراسیون روسیه تا سال ۲۰۲۰» بر مخالفت طولانی مدت این کشور با افزایش قدرت سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و طرح آن برای انتقال زیرساخت‌های نظامی خود در مجاورت مرزهای روسیه و همچنین تلاش‌های ناتو برای ایفای نقش جهانی در سطح امنیتی تأکید می‌کند (Ondrejcsak, 2016: 23). بعد از بحران اوکراین و جنگ گرجستان و روسیه، ناتو و متحدانش بر آن شدند که از تهدید روسیه جلوگیری کنند. ژنرال جان دانفورد^۱، از مقام‌های ارشد نیروی دریایی آمریکا، در این مورد بیان داشت که: «اکنون بزرگ‌ترین تهدید امنیتی اروپا و مناطق مورد نفوذ ناتو، روسیه است». ناتو بعد از این تنش‌ها از راه‌های مختلف مانند عملیات اطلاعاتی، سایبری و نفوذ سیاسی در مناطق حساس از جمله آسیای مرکزی که مورد توجه مسکو است و نیز اقدام‌های اقتصادی می‌خواهند که از نفوذ روسیه و قدرت‌گیری دوباره آن جلوگیری کنند (Sharkov, 2018: 12).

ترس روسیه از گسترش ناتو به سوی مرزهای روسیه به نگرانی واقعی این کشور در رابطه با از دست رفتن نفوذ این کشور در قلمرو اوراسیا مربوط می‌شود. همچنین بیانگر بدبینی روس‌ها در رابطه با تجاوز احتمالی ناتو به این کشور است که با گسترش حضور نظامی ناتو در مرزهای فدراسیون روسیه تشدید می‌شود (Radin, 2017: 39). ژنرال یوری بالیواوسکی^۲، رئیس نیروهای مسلح روسیه، به مقام‌های روسیه هشدار داد که کشور روسیه با تهدیدهای نظامی بزرگ‌تری نسبت به جنگ سرد روبه‌رو است. ژنرال بالیواوسکی آشکارا تأکید کرد که روسیه مشغول آماده کردن خود علیه تهدیدهای احتمالی ناتوست. به غیر از اعلامیه رابرت گیت^۳ و بالیواوسکی، پوتین خطاب به حاضران در نشست مونیخ اعلام کرد که ناتو کشور روسیه را هدف قرار داده است. این اولین اظهار رسمی یک مقام روسی علیه ائتلاف ناتو بود که در حضور رهبران ناتو انجام شد و علامتی بود که روسیه به شدت در حال تهدید یا احساس تهدید از سوی ناتو در مرزهای مجاور خود است (Nazemroaya and Halliday, 2017).

1. Gen. John Dunford
2. General Yuri Balusovskiy
3. Robert Gates

369: 2012). واکنش روس‌ها به محض اینکه آن‌ها پی بردند توسط آمریکا و ناتو در حال محاصره‌اند هر روز به‌طور فزاینده جامع‌تر و شدیدتر می‌شود. رابرت گیت، وزیر دفاع آمریکا در فوریه ۲۰۰۷ تصدیق کرد که روسیه در کنار چین، برای واشنگتن تهدید است. او به اعضای کنگره آمریکا اعلام کرد که علاوه بر جنگ جهانی علیه تروریسم ما با مسیرهای نامشخصی با چین و روسیه روبه‌رو هستیم. این دو کشور در حال پیگیری برنامه‌های نوسازی نظامی پیچیده‌اند (Nazemroaya and Halliday, 2012: 402) و با هدف تضعیف و کاهش نفوذ منطقه‌ای آمریکا به‌کارگرفتن سیاست‌ها و راهبردهای مشترک اقدام می‌کنند. از این‌رو، در سند راهبرد امنیت ملی دولت ترامپ در سال ۲۰۱۷، نیز آمده است: «چین و روسیه در حال ساخت تسلیحات پیشرفته و توانمندی‌هایی هستند که می‌توانند زیرساخت‌های حساس و ساختار فرماندهی و کنترل ما را تهدید کنند» (Cordesman, 2018: 1).

دلیل‌های روسیه برای خنثی‌سازی علائم سپر موشکی آمریکا در اروپای شرقی

از موضوع‌های اساسی مورد اختلاف آمریکا و روسیه در چند دهه اخیر مسئله طرح تهاجمی موسوم به سپر دفاع موشکی است. پس از اعلام استقرار سامانه موشکی آمریکا در اروپا، نیکولای ماکاروف^۱، رئیس ستاد ارتش روسیه، در واکنش به طرح دفاع موشکی اروپایی اعلام کرد که توسعه و استقرار این سامانه مسکو را نشانه گرفته است و بدون هیچ تردیدی موجب تضعیف بازدارندگی اتمی روسیه خواهد شد (Weiss, 2011: 13). همچنین انتقادهای تند و بی‌سابقه ولادیمیر پوتین در چهل‌وسومین نشست امنیتی مونیخ به رفتارهای آمریکا تا حدود زیادی ناشی از شدت نگرانی روسیه نسبت به تغییرهایی بود که استقرار این سامانه‌ها می‌توانست در توازن راهبردی میان دو کشور ایجاد کند» (Mohebinia and Salehi, 2013: 112). پوتین نیز در کنفرانس مطبوعاتی مشترک با رئیس‌جمهور فنلاند، غیرمستقیم به ناتو هشدار داد: «اگر کسی به قلمرو ما نزدیک شود، به این معناست که ما باید متناسب با آن نیروهای مسلح خود را در مناطقی استقرار دهیم که تهدید از آنجا می‌آید. آیا به‌شکل دیگری می‌تواند باشد؟ این ناتوست که به مرزهای جغرافیایی ما نزدیک می‌شود، نه این که ما به جایی می‌رویم» (Dyomkin and Forsell, 2016: 3).

در اوایل ژوئن ۲۰۰۹ مقام‌های روسی اعلام کردند که کاهش زرادخانه‌های هسته‌ای توسط روسیه ناممکن است؛ مگر اینکه آمریکا از استقرار سپر دفاع موشکی در لهستان و چک صرف‌نظر کند (Koolae and Others, 2011: 89). کرملین و متحدانش معتقدند که ایران و کره شمالی فقط بهانه‌ای هستند در دست پنتاگون و ناتو برای مخفی کردن هدف خود، یعنی

1. Nikolai Makarov

هدف قراردادن روسیه. تجزیه و تحلیل ما نشان می‌دهد که استقرار ایستگاه جیایی یا موقعیت‌یابی رادیویی در جمهوری چک و تجهیزات ضد موشکی در لهستان تهدیدی واقعی برای روسیه است (4: (a), Traynor, 2007). لاوروف، هدف اصلی آمریکا را در این طرح جاسوسی از روسیه برشمرد و به آمریکا پیشنهاد کرد: «به‌جای استقرار سامانه موشکی در لهستان و چک، از ایستگاه راداری قبله در آذربایجان یا ایستگاه راداری در جنوب روسیه استفاده کند» (Hatamirad, 2008: 139) که واشنگتن با این پیشنهاد موافقت نکرد. با انجام توافق هسته‌ای ایران و شش قدرت جهانی، موسوم به برجام، دولت روسیه بار دیگر این مسئله را مطرح کرده است که با وجود این توافق، دیگر مسئله تهدید ایران برای اروپا موضوعیت ندارد و طرح سپر موشکی باید به شکل کامل متوقف شود. افزون بر اینکه روسیه از همان ابتدا بر این موضع پای فشرد که سپر دفاع موشکی شرق اروپا، نه با هدف مقابله با تهدید ایران، که برای مهار قدرت راهبردی روسیه بوده و هست. این در حالی است که مقام‌های ارشد سیاسی و نظامی روسیه، با توجه به تحولات و پیشرفت‌های شایان توجهی که این کشور در زمینه تکنولوژی موشک‌های بالستیک قاره‌پیما و کلاهک‌های آن‌ها صورت داده است، اعلام کرده‌اند که دیگر سامانه‌های ضد موشکی آمریکا در اروپا نمی‌توانند موشک‌های بالستیک قاره‌پیما یا کلاهک‌های هسته‌ای روسیه را رهگیری کنند (Safari, 2017: 2-3).

بدون شک، روسیه استقرار سامانه دفاع موشکی بالستیک را تهدیدی حیاتی برای توانمندی‌های اتمی خود می‌داند. در آیین نظامی روسیه که در سال ۲۰۱۰ تصویب شد؛ از مهم‌ترین خطرهای نظامی خارجی برای روسیه، استقرار سامانه‌های دفاع موشکی راهبردی است که موجب کاهش ثبات جهانی خواهد شد. این مسئله می‌تواند فضای جنگ سرد نوینی را بر روابط غرب و روسیه حاکم کند. توسعه رو به شرق ناتو و تغییر سازمانی از پیمان دفاعی پیشین به یک سازمان مداخله‌گر و مهاجم، روسیه را بیش از پیش عصبی کرده است. ماهیت راهبردی دفاع موشکی آمریکا که تعادل هسته‌ای میان روسیه و آمریکا را برهم زده است، با توسعه بیشتر ناتو هماهنگ و تشدید شده است. مسکو احساس می‌کند که با سیاست‌های نظامی تهاجمی تهدید شده است که ناتو از زمان پایان جنگ سرد به کار گرفته است. در نتیجه، ناتو را از دخالت در یوگسلاوی به مبارزه در افغانستان و لیبی و نیز به انجام مأموریت‌های آموزشی و امنیتی در خاورمیانه و آفریقا پیش برده است. در این زمینه، سخنرانی پوتین درباره امنیت جهانی جای تعجب ندارد. در این سخنرانی پوتین آمریکا را متهم کرد که در حال پیگیری ایجاد جهانی تک‌قطبی از راه کسب قدرت و تقویت نیروی نظامی است (Nazemroaya and Halliday, 2012: 412). هدف اصلی آمریکا از استقرار این سامانه‌های دفاع موشکی حفظ سلطه خود و مهار کشورهایی است که با سیاست‌های برتری‌جویانه این کشور مخالف هستند.

این مسئله سبب خواهد شد مسابقه تسلیحاتی اجتناب‌ناپذیر شدت بگیرد و جو ناآرامی را در مناطق مختلف به وجود بیاورد.

۱. اقدام‌ها و سازوکارهای روسیه برای خنثی‌سازی آثار سپر موشکی آمریکا در شرق اروپا

۱. اقدام‌های دیپلماتیک

استقرار سامانه سپر موشکی آمریکا در شرق اروپا از بزرگ‌ترین موارد اختلاف دیپلماتیک میان مسکو و واشنگتن پس از فروپاشی اتحاد شوروی به شمار می‌آید. روسیه استقرار این سامانه را تلاشی در راستای کم کردن قدرت بازدارندگی روسیه و منزوی کردن این کشور در منطقه ژئوپلیتیکی اروپای شرقی می‌داند. بنابراین مسکو در واکنش به این طرح، می‌کوشد تا به موازنه قدرت دست بزند تا از برهم خوردن موازنه راهبردی در منطقه و جهان به ضرر خود جلوگیری کند. چین، هند، پاکستان و حتی کره شمالی در حال توسعه موشک‌هایی هستند که می‌توانند روسیه را هدف بگیرند؛ مسکو به طور فزاینده‌ای احساس می‌کند که پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد دست‌های این کشور را برای واکنش به تهدیدهای هسته‌ای گروه‌بندی شرق و جلوگیری از آنها به صورت کامل بسته است. در داخل محافل سیاسی روسیه اختلاف‌نظرهایی وجود دارد که آیا روسیه باید از این پیمان به طور یک‌جانبه بیرون بیاید یا منتظر بماند تا آمریکا پیشقدم شود، سپس به جامعه بین‌المللی شکایت کند. ایوان کونوالوف^۱، مدیر مرکز وضعیت راهبردی روسیه، معتقد است: «بحث‌ها و گفت‌وگوهای زیادی در سطح دیپلماتیک در مورد خروج روسیه از پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد در واکنش به اقدام‌های آمریکا در جریان است. از آنجایی که آمریکا از صحبت کردن در مورد این سایت‌های دفاعی موشکی یا استقرار این موشک‌ها در اروپا خودداری می‌کند، روسیه آشکارا به واکنش احتمالی خود به این اقدام می‌اندیشد» (Oswald, 2016: 6) و به دنبال به‌کارگیری پاسخی دیپلماتیک در برابر گسترش این سامانه موشکی برآمده است. استقرار سامانه دفاع موشکی آمریکا در شرق اروپا، به احتمال زیاد موجب پیگیری سیاست‌های مستقل‌تر و چالش‌برانگیزتر از سوی روسیه در برابر یک‌جانبه‌گرایی‌های ایالات متحد خواهد شد. به‌ویژه در مواردی که روس‌ها با ایالات متحد اختلاف نظر دارند، مستقل‌تر عمل خواهند کرد. بر این اساس، به احتمال زیاد روس‌ها همچنان از پرونده هسته‌ای ایران به عنوان حربه‌ای برای رویارویی با غرب استفاده خواهند کرد. چنانکه تاکنون نیز برنامه‌های هسته‌ای ایران و همکاری‌های اتمی مسکو با تهران، به‌عنوان ابزاری در دست کرملین برای گرفتن امتیازهای بیشتر از غرب و به‌ویژه آمریکا بوده است.

1. Ivan Kononov

به شکلی که این روابط مناسبات کرملین و کاخ سفید را در تأثیر قرار داده و مسکو را به بازیگری مهم میان ایران و غرب تبدیل کرده است (Bahman, 2008: 5).

بر این اساس، روس‌ها برای آنکه به تهدیدهای آمریکا در مورد گسترش ناتو به شرق و طرح‌هایی مانند سپر دفاع موشکی، پاسخ دهند و از عرصه تعامل‌های جهانی قدرت‌های بزرگ خارج نشوند، با تأکید بر مسائلی مانند برنامه‌های هسته‌ای ایران، سعی می‌کنند همچنان به عنوان بازیگری مؤثر نقش بازی کنند. از سویی، افزون بر واکنش‌هایی که از سوی روسیه در برابر گسترش سامانه سپر موشکی آمریکا در شرق اروپا صورت خواهد گرفت، به احتمال زیاد مسکو از انرژی و صدور گاز به اروپا نیز به عنوان حربه‌ای سیاسی استفاده خواهد کرد؛ این در حالی است که در سال‌های گذشته نیز بارها روس‌ها از راه قطع صدور گاز به تنبیه کشورهای اروپایی به ویژه کشورهای اروپای شرقی پرداخته‌اند و در این کار سابقه دارند. از این رو، به نظر می‌رسد در نخستین گام، جمهوری چک که حدود ۸۰ درصد از نفت مصرفی خود را از روسیه تأمین می‌کند، با مشکلات زیادی در تأمین انرژی خود روبه‌رو شود. چنانچه واردات نفت پراگ از روسیه که در ماه‌های پیشین به ۶۰ هزار تُن می‌رسید، در ژانویه ۲۰۰۸ به ۴۵ هزار تُن کاهش یافت (Elder, 2008: 9). از دیگر اقدام‌های دیپلماتیک روسیه در برابر استقرار سامانه دفاع موشکی را می‌توان در ارتقای روابط مسکو با کشورهای آمریکای لاتین مشاهده کرد. بر این اساس، گسترش همکاری‌های نظامی با ونزوئلا و همچنین احتمال استقرار دوباره موشک‌ها و رهگیرهای روسی در کوبا می‌تواند از جایگاه مهمی در سیاست خارجی روسیه برخوردار باشد. همچنین با توجه به بحران سیاسی و اخراج سفیر آمریکا از بولیوی و ونزوئلا و حمایت برخی کشورهای آمریکای لاتین از جمله نیکاراگوا و هندوراس از این اقدام، به نظر می‌رسد که در آینده نزدیک، روسیه بیش از پیش به کشورهای آمریکای لاتین نزدیک شود (Bahman, 2008: 7).

در واقع، روس‌ها استقرار سامانه دفاع موشکی آمریکا در اروپای شرقی را سبب افزایش نفوذ و حضور ایالات متحد در مناطق پیرامونی خود می‌دانند. همچنین آن را به عنوان تهدیدی مستقیم علیه امنیت ملی روسیه تلقی می‌کنند. بر این اساس، مدودیف در ۱۲ مه ۲۰۰۹، در راستای متحد کردن تلاش‌های نهادهای فدرال قوه مجریه، اعضای فدراسیون روسیه، مؤسسه‌ها و شهروندان خود در زمینه تأمین امنیت ملی، راهبرد پیشنهادی امنیت ملی فدراسیون روسیه با عنوان «راهبرد امنیت ملی فدراسیون روسیه تا سال ۲۰۲۰» را تصویب کردند. در ماده ۹۶ این سند آمده است: «روسیه برای تأمین ثبات راهبردی و روابط چندجانبه در عرصه بین‌المللی، در هنگام اجرای راهبرد حاضر با استفاده از حداقل هزینه‌ها، همه تلاش‌های لازم را برای حفظ برابری با آمریکا در زمینه سلاح‌های راهبردی تهاجمی در شرایط گسترش سیستم سراسری دفاع ضد موشکی و اجرای رویکرد ضربه سریع با استفاده از راهبرد هسته‌ای و غیرهسته‌ای از

سوی آمریکا به‌کار خواهد گرفت» (Rezaei and Emamjome Zadeh, 2014: 217). از این‌رو، استقرار سامانه موشکی آمریکا در نزدیکی مرزهای روسیه و به‌سوی قلمروی سرزمینی این کشور، می‌تواند مسکو را به به‌کارگرفتن واکنش‌های راهبردی برای رویارویی با تهدیدهای احتمالی علیه امنیت ملی خود وادار سازد. در نتیجه، مقام‌های بلندپایه روسی برای جلوگیری از قرارگرفتن روسیه در تنگنای راهبردی، به اقدام‌های دیپلماتیک دست زده‌اند. در این زمینه، به‌دنبال حفظ و تضمین معادله‌ها و نظم قدرت به‌سود مسکو و متحدان منطقه‌ای خود در خارج نزدیک برآمده‌اند.

۲. اقدام‌های نظامی

ایالات متحد و جمهوری چک در ۸ ژانویه ۲۰۰۸، در پایگاهی در جنوب پراگ، پیمان استقرار رادارهای سامانه پدافند ضد موشکی آمریکا را امضا کردند. امضای این پیمان، نه تنها به تنش‌های ژئوپلیتیکی میان ایالات متحد و روسیه دامن زد؛ بلکه واکنش تند مسکو را نیز در پی داشت و تنها یک روز پس از مراسم امضای این پیمان، وزارت امور خارجه روسیه اعلام کرد که در صورت ورود طرح به فاز اجرایی، مسکو به اقدام‌های لازم برای رویارویی با خطرهای بالقوه‌ای دست خواهد زد که متوجه امنیت ملی روسیه می‌شود. در بخشی از این بیانیه آمده است که اقدام‌های روسیه تنها در محدوده دیپلماتیک نخواهد بود، بلکه شیوه‌های فنی - نظامی را نیز در بر می‌گیرد. موضوعی که به‌نوعی در بحران اوت ۲۰۰۸ در گرجستان نمود یافت (Rezaei and Emamjome Zadeh, 2014: 222-223). مخالفت مسکو با این طرح در حدی است که ناظران سیاسی می‌گویند: اصرار بر اجرای طرح سپر موشکی آمریکا ممکن است دو کشور روسیه و آمریکا را به‌سوی جنگ سرد دوم بکشاند.

شکل ۱. پاسخ روسیه به سپر دفاع موشکی آمریکا

Source: Suchy and Thayer, 2014.

بر اساس نظریه‌های واقع‌گرایی روابط بین‌الملل وقتی کشوری اقدام به افزایش و نمایش قدرت خود می‌کند، سبب می‌شود سایر کشورها احساس ناامنی کنند؛ در نتیجه، دست به اقدام متقابل بزنند و رفتار یکسانی را که همان افزایش قدرت است را تکرار کنند. در این میان، از آنجا که روسیه در سال‌های اخیر نشان داده است که حفظ امنیت و منافع ملی در درجه نخست اهمیت برای این کشور قرار دارد؛ به نظر می‌رسد همه همتش را برای افزایش توان خود با هدف مقابله با هر نوع تهدیدی به کار خواهد بست. استقرار موشک‌های «اس - ۴۰۰» در جنوب روسیه هم‌زمان با توافق ترکیه با آمریکا در مورد استقرار ایستگاه ردیابی موشکی آمریکا در این کشور نشان می‌دهد که مسکو می‌خواهد در فضای رقابتی ایجادشده، با استفاده از موشک‌های پیشرفته، راهبرد دفاعی خود را برای به حداقل رساندن تهدیدهای تسلیحات راهبردی و موشک‌های قاره‌پیمای آمریکا تقویت کند. خبر نصب موشک دوربرد «سایوز» در سکوی پرتاب «گاگارین» از پایگاه فضایی «بایکونور» و اعلام توافق قزاقستان و روسیه برای استفاده روسیه از این پایگاه، از مصادیق دیگر تلاش روسیه در حفظ وزن راهبردی، منطقه‌ای و بین‌المللی خود در برابر غرب است (Rezaei and Emamjome Zadeh, 2014: 227-228). در همین زمینه، روسیه پایگاه نظامی خود را در ارمنستان موسوم به «پایگاه ۱۰۲» تجهیز کرد. این کشور همچنین با کاهش نیروهای نظامی خود در ایروان، برخی یگان‌های خود را در منطقه‌ای نزدیک به مرزهای ارمنستان و ترکیه منتقل کرده است. از همین رو، مسکو ضمن یکپارچه‌سازی سامانه دفاع هوایی خود در کشورهای روسیه سفید، ارمنستان و قزاقستان درصدد است تا «سازمان پیمان‌های امنیت دسته‌جمعی» به‌جامانده از دهه ۱۹۹۰ را احیا کند (Rezaei and Emamjome Zadeh, 2014: 229). از دیدگاه روسیه، توسعه هرچه بیشتر سامانه‌های ضد موشکی آمریکا و ناتو که توانایی رهگیری موشک‌های هسته‌ای راهبردی روسیه را دارند، به‌منزله اقدامی برای خنثی کردن توانمندی آفندی هسته‌ای روسیه محسوب می‌شوند که این اقدام‌های آمریکا و ناتو ضمن اینکه در عمل روسیه را در محاصره ژئوپلیتیکی قرار می‌دهد، از قابلیت‌های موشکی و توان دفاعی مسکو در خارج نزدیک خواهد کاست.

یکی دیگر از مواردی که به احتمال زیاد از سوی روس‌ها پیگیری خواهد شد، ارتقای زرادخانه موشک هسته‌ای و تولید موشک‌هایی است که سرنگون کردن آن‌ها سخت‌تر است. بر این اساس، روسیه موشک‌های قاره‌پیمایی را تقویت خواهد کرد که می‌توانند از چتر دفاعی سیستم ضد موشکی آمریکا بگذرند و رهگیری آن‌ها را خنثی سازند و تولید موشک‌های کوتاه‌برد و میان‌برد را از سر خواهد گرفت (Bahman, 2008: 4). مسکو با خروج از پیمان «نیروهای متعارف اروپا»، دیگر خود را متعهد به رعایت پیمان قدرت‌های صاحب موشک‌های هسته‌ای میان‌برد نمی‌داند. با این حال، به نظر می‌رسد که مقصود اصلی روسیه در خروج از پیمان نیروهای متعارف اروپا، نوعی تاکتیک برای چانه‌زنی با آمریکا و نشان‌دهنده نگرانی‌های

این کشور از به خطر افتادن امنیت خود در اروپا بوده است. همچنین روسیه می‌خواهد موشک‌های بیشتری را در موقعیت پرتاب و آماده‌باش قرار دهد و ناوگان زیردریایی هسته‌ای خود را به سوی قطب شمال حرکت دهد. این مسئله از آن جهت برای غرب خطرناک است که شناسایی موقعیت زیردریایی‌های روسی در منطقه قطب شمال، امری دشوار است. افزون بر این، تصمیم ایجاد یک پایگاه دائمی در کره ماه در سال‌های ۲۰۲۷ تا ۲۰۳۲، نیز یکی دیگر از اقدام‌های روسیه در برابر استقرار سامانه دفاع موشکی و رقابت تسلیحاتی با آمریکا محسوب می‌شود (Elder, 2008: 11). روسیه در حال برنامه‌ریزی برای گسترش سامانه دفاعی هوا-فضای خود است. هرچند افزایش بودجه نظامی روسیه تا سال ۲۰۲۰ برای تحقق این سامانه چندان کافی به نظر نمی‌رسد؛ اما روسیه می‌تواند سامانه‌های راداری هشدار اولیه و سامانه موشکی خود را تقویت کند (Pukhov, 2011: 15). این رفتار روسیه به معنای آغاز دور جدیدی از رقابت‌های تسلیحاتی در منطقه است و این خود می‌تواند به خدشه‌دار شدن روند صلح و ثبات در منطقه منجر شود.

سایت‌های دفاع موشکی آمریکا مستقر در اروپا بخشی از یک سیستم «تطبیقی مرحله‌ای» هستند که شامل یک سایت رهگیری جدید موشکی بالستیک در رومانی، کشتی‌های حامل رهگیر مستقر در اسپانیا و حتی سایت‌های دفاعی موشکی قدرتمندتر طراحی شده برای لهستان در سال ۲۰۱۸ هستند. دولت اوپاما با وجود هشدارهای برخی از کارشناسان آمریکایی و روسی مبنی بر اینکه مخالفت پوتین می‌تواند معاهده‌های کنونی و آینده کنترل تسلیحات را در معرض خطر قرار دهد، به برنامه‌های ضد موشکی خود ادامه داد. روسیه تهدید کرده است که برای مقابله به مثل و تلافی اقدام‌های صورت گرفته در جهت توسعه سایت‌های ردیابی موشکی رومانی و لهستان، علاوه بر اقدام‌های دیگر، این سایت‌ها را در رأس فهرست هدف‌های هسته‌ای خود قرار می‌دهد. با وجود این، روسیه همچنین اعلام کرد که اگر آمریکا موشک‌های پاتریوت را به لهستان انتقال دهد، روسیه موشک‌های اسکندر را در کالیفرنیا، یکی از برون‌بوم‌های روسیه که با چندین کشور عضو ناتو، از جمله لهستان و لیتوانی، هم‌مرز است مستقر خواهد کرد (Oswald, 2016: 8). در این زمینه، ستاد ارتش روسیه هشدار داد که «واکنش روسیه به گسترش سامانه دفاع ضد موشکی آمریکا در اروپا تنها به استقرار موشک‌های «اسکندر» در کالیفرنیا یا دریای بالتیک محدود نمی‌شود؛ بلکه از این موشک‌ها برای نابودی اجزای سپر دفاعی استفاده خواهد شد (Nazemroaya and Halliday, 2012: 126). بنابراین آنچه محور صحبت‌ها و اقدام‌های مقام‌های کرملین را شکل می‌دهد؛ کاهش قدرت بازدارندگی روسیه و تلاش آمریکا برای تبدیل شدن به قدرت انحصاری جهان است. بنابراین روسیه در پاسخ به گسترش ناتو به شرق اروپا و استقرار سامانه‌های موشکی ایالات متحد در این منطقه، از کالیفرنیا به عنوان اهرمی ژئوپلیتیکی استفاده می‌کند. تسلیحات هسته‌ای تاکتیکی و میان‌برد

روسیه، نیروهای آمریکایی و متحدان آنها را که در اروپا مستقر شده‌اند، تهدید می‌کند. با این حال آمریکا واکنش متقابل به استقرار احتمالی این سلاح‌های روسی نشان نمی‌دهد. اقدام‌ها، آیین هسته‌ای و بیانیه‌های روسیه نشان می‌دهد که روسیه احتمالاً استفاده از سلاح‌های هسته‌ای در جنگ برای تنش‌زدایی و ابراز تمایل خود برای گسترش این سلاح‌ها را اقدامی مؤثر می‌داند. آمریکا سال‌ها است که از توسعه قابلیت‌های سلاح‌های مشابه فاصله گرفته است و تمدید نشدن پیمان کاهش سلاح‌های هسته‌ای (استارت جدید) نوعی علامت به روسیه است که نشان می‌دهد؛ آمریکا در زمینه مقابله با نوسازی تسلیحات هسته‌ای مسکو کاملاً جدی است. علاوه بر این، تمدید پیمان کاهش سلاح‌های هسته‌ای (استارت جدید) با وجود نقض سایر تعهدهای مربوط به کنترل تسلیحات از سوی روسیه، نشان می‌دهد که رعایت توافق‌های بین‌المللی برای آمریکا اهمیت چندانی ندارد (Dodge, 2018: 9).

هم‌اکنون روسیه موشک‌های کروز زمینی خود را توسعه داده است و آمریکا این کار را نقض پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان‌برد اعلام کرده است. با وجود ادامه اقدام‌های روسیه برای توسعه موشک‌های میان‌برد برخلاف مفاد این پیمان، مسکو به‌ظاهر اعتقاد دارد که توسعه موشک‌های جدید کروز زمینی از لحاظ نظامی آن‌قدر اهمیت دارد که ارزش تحمل پیامدهای سیاسی نقض پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان‌برد را دارد. در سال ۲۰۱۳، یکی از مقام‌های ارشد روسیه آشکارا اعلام کرد که جهان از زمان بستن پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان‌برد در سال ۱۹۸۷ تغییر کرده است. سایر مقام‌های روسی گفتند که این پیمان روسیه را از توسعه و آزمایش موشک‌های زمینی با برد بین ۵۰۰ تا ۵۵۰۰ کیلومتر منع می‌کند؛ اما اجازه این کار را به برخی از همسایگان این کشور می‌دهد (Cordeman, 2018: 14). ترامپ باید مسئله نقض پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان‌برد توسط روسیه را پیگیری کند. در یک دهه گذشته، روسیه در حال انجام پژوهش، توسعه و حتی گسترش سلاح‌های ممنوعه بوده است. تاکنون آمریکا با اینکه خودش هنوز تا حدی مفاد این پیمان را رعایت می‌کند؛ اما نتوانسته است به‌شکل مؤثری روسیه را به رعایت تعهدهای خود وادار کند. در درازمدت و در صورتی که روسیه اقدام‌های فوری برای رعایت مفاد پیمان انجام ندهد، آمریکا باید از این پیمان خارج شود و اقدام‌هایی را از جمله استقرار سیستم‌های دفاع موشکی پیشرفته برای مقابله با به‌دست‌آوردن هرگونه برتری نظامی توسط روسیه انجام دهد. آمریکایی‌ها باید همچنان به اطلاع‌رسانی و آشکار ساختن تخلف‌های روسیه و پیامدهای نظامی آن برای اروپا و متحدان منطقه‌ای خود بپردازند (Dodge, 2018: 9) و ضمن کاستن از تحرک‌های نظامی و موشکی روسیه در آسیای مرکزی، با هدف توسعه و افزایش قلمروی نفوذ و بازیگری آمریکا در منطقه، موازنه راهبردی را در راستای هدف‌های و سیاست‌های منطقه‌ای واشنگتن و متحدان اروپایی آن شکل دهد.

نتیجه

استقرار سپر دفاع ضد موشکی آمریکا در شرق اروپا از موضوع‌های مهم امنیتی و ژئوپلیتیکی است که بر روابط مسکو- واشنگتن تأثیر بسزایی گذاشته است. آمریکا بارها تهدیدهای احتمالی از سوی ایران و کره شمالی را عامل اصلی استقرار این سامانه بیان کرده است؛ اما مقام‌های مسکو نسبت به این اقدام واشنگتن واکنش نشان داده و استقرار سامانه‌های دفاع موشکی توسط آمریکا در شرق اروپا را برای حفظ و گسترش یک‌جانبه‌گرایی و سلطه منطقه‌ای این کشور و بزرگ‌ترین تهدید علیه بازدارندگی خود، با هدف منزوی کردن منطقه‌ای روسیه و جلوگیری از نفوذ بیشتر مسکو در کشورهای منطقه می‌دانند. ایالات متحد با استقرار و گسترش سپر دفاع موشکی و گسترش ناتو به شرق اروپا می‌کوشد ترتیبات و نظم منطقه‌ای را در راستای هدف‌ها و منافع واشنگتن و متحدان اروپایی آن صورت بخشد. از این راه، ضمن مهار و تضعیف توان موشکی روسیه، به قدرت هژمون منطقه‌ای و جهانی دست پیدا کند و از به چالش کشاندن هدف‌های و سیاست‌های واشنگتن از سوی قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی جلوگیری کند. در این میان، روسیه به دلیل ایجاد انقباض ژئوپلیتیک و قرار گرفتن در شرایط سخت امنیتی، در پی توانمندسازی موشکی خود با هدف ایجاد دفاع و بازدارندگی قوی و مؤثر در مقابل تهدید قدرت تهدیدکننده آمریکا برآمده و در راستای خنثی‌سازی اقدام‌های تهدیدآمیز غرب در منطقه شرق اروپا گام بر می‌دارد. بنابراین مسکو با اقدام‌های دیپلماتیک و نظامی تلاش می‌کند از تهدیدهای موشکی آمریکا در منطقه شرق اروپا بکاهد و هدف‌های آمریکا از جمله محاصره ژئوپلیتیکی روسیه و تقویت هژمونی نظامی آمریکا در منطقه را با چالش جدی روبه‌رو سازد. این اقدام‌ها ضمن تشدید رقابت‌های تسلیحاتی در شرق اروپا، چشم‌انداز صلح و ثبات را در منطقه تیره‌وتار خواهد کرد. در حال حاضر، روسیه و آمریکا در حوزه‌هایی مانند قراردادهای دوجانبه کنترل تسلیحات، اتهام‌ها در مورد دخالت روسیه در انتخابات آمریکا، پیوسته‌سازی کریمه و تحریم‌های آمریکا علیه روسیه با یکدیگر اختلاف دارند و در برخی از این حوزه‌ها در حال نزاع هستند. بررسی اسناد راهبردی دو کشور، بیانگر آن است که دو طرف، برای طرف مقابل سطح بالایی از تهدید قائل‌اند. این تهدید برای ایالات متحد به حدی است که روسیه را در کنار چین، بزرگ‌ترین تهدید بین‌المللی برای خود به‌شمار آورده است. تجزیه و تحلیل روندها و رویدادهای میان دو کشور، نشان داده است با آنکه گمان می‌رفت ریاست‌جمهوری ترامپ تا حدی از شدت منازعه‌های دو کشور بکاهد، سیر اختلاف‌ها میان دو کشور همچنان ادامه دارد و نشانه‌ای مبنی بر کاهش این اختلاف‌ها به چشم نمی‌خورد. تداوم این‌گونه روابط، می‌تواند در بلندمدت، در بسیاری از ساختارها و حوزه‌های بین‌المللی تأثیرهای مهمی بر جای بگذارد.

References

A) Persian

1. Abbasi, Majid, Amir Ghiyasi and Zahra Babajanipour (2013), "The Zionist Regime's Peripheral Alliance Strategy and the Threat Balance Theory in International Relations", **Foreign Policy Journal**, Vol. 27, No. 1, pp. 175-197.
2. Akhavankazemi, Masoud, Farzad Rostami and Farzad Shahmaleki (2018), "Analyzing the Relationship between Israel and Iraqi Kurdistan and its Security Implications for the Islamic Republic of Iran", **Islamic Revolution Bulletin**, Vol. 8, No. 27, pp. 19-40.
3. Atai, Farhad and Fatemeh Taftian (2014), "Russia's Reinforcement of the International System and Increasing Tensions in US-Russian Relations (2000-2008)", **Politics**, Vol. 44, No. 2, pp. 291-312.
4. Bahman, Shoaib (2008), "Missile Defense System: Modern Russian-American Confrontation", **Iras Monthly**, No. 21, pp. 1-8.
5. Bordbar, Mehrdad (2016), "Geopolitical Factors and Regional Stability of the South Caucasus Case Study", **Global Politics Journal**, Vol. 5, No. 1, pp. 209-235.
6. Darabi, Ali and Yousef Eskandari (2018), "Investigating the Regional Factors of Saudi Arabia's Approach Changes in Foreign Policy toward the Gulf States", **Political Strategy Journal**, Vol. 2, No. 4, pp. 61-83.
7. Ghorbani, Mojgan (2012), "Deploying the US Missile Defense Shield in the Persian Gulf and its Impact on the National Security of the Islamic Republic of Iran", **Defense Strategy Journal**, Vol. 10, No. 38, pp. 1-30.
8. Hatamirad, Mansour (2008), "American Goals for the Deployment of Anti-Missile Defense Shields in Eastern Europe", **Coaches Journal**, Vol. 7, No. 26, pp. 132-145.
9. Kazemi, Ali Asghar, Mohammad Hosseinzadeh and Sajjad Bahrami Moqadam (2013), "US Anti-Missile Defense Systems: from the Legacy of the Cold War to Obama's New Strategy", **Journal of Global Politics**, Vol. 2, No. 2, pp. 29-64.
10. Koolae, Elaheh, Jafar Khashe and Habib Rezazadeh (2011), "Russian-American Relations in the Light of Obama's Reset Policy", **Central Eurasia Studies**, Vol. 4, No. 9, pp. 79-98.
11. Moeinalddini, Milad (2018), "Russian-American Relations: Issues and Prospects", **Explanation Strategic Thought**, May 14, Available at: <http://tabyincenter.ir/26104/26104/>, (Accessed on: 26/8/2019).
12. Moeinalddini, Javad and Mostafa Entezar Almahdi (2008), "The American Missile Defense Shield - a Step toward the Unipolar World", **International Relations Studies**, Vol. 1, No. 4, pp. 3-20.

13. Mohebinia, Jahanbakhsh and Mansour Salehi (2013), "The New Cold War in Russian-American Relations", **International Relations bulletin**, Vol. 6, No. 24, pp. 89-124.
14. Moradi, Seyyed Mahdi, Moslem Golestan and Rahim Noroozi (2015), "The Impact of US Missile Defense Shield Plan on Russia's Security in Eurasia", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 21, No. 91, pp. 165- 197.
15. Rezaei, Massoud and Seyyed Javad Emamjome Zadeh (2014), "Revisiting the Missile Defense Shield Plan and its Horizon in Russian-American Relations", **Strategic Journal**, Vol. 23, No. 72, pp. 209-240.
16. Safari, Babak (2017), "Deploying US Missile Defense Systems: Goals for Outcome", **Explanation Strategic Thought**, Aug. 19, Available at: <http://tabyincenter.ir/19649>, (Accessed on: 27/8/2019).

B) English

1. Bebler, Anton (2015), "Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict", **Romanian Journal of European Affairs**, Vol. 15, No. 1, pp. 35- 54.
2. Bruno, Greg (2012), "Iran's Ballistic Missile Program", **Council on Foreign Relations**, Jul. 23, Available at: <https://www.cfr.org/backgrounders/irans-ballistic-missile-program/>, (Accessed on: 10/1/2019).
3. Carpenter, Ted Galen (2018), "NATO Partisans Started a New Cold War with Russia", **Cato Institute**, Dec. 27, Available at: <https://www.cato.org/publications/commentary/nato-partisans-started-new-cold-war-russia/>, (Accessed on: 9/1/2019).
4. Cordesman, Anthony H. (2018), "Trump on Russia: His Strategy Documents vs. His Meeting with Putin", **Center for Strategic and International Studies**, Jul. 17, Available at: <https://www.csis.org/analysis/trump-russia-his-strategy-documents-vs-his-meeting-putin/>, (Accessed on: 3/1/2019).
5. Dodge, Michaela (2018), "Nuclear and Missile Defense Agenda for the U.S.–Russia Summit: Forget the Reset", **The Heritag Foundation**, Jul. 6, Available at: <https://www.heritage.org/defense/report/nuclear-and-missile-defense-agenda-the-us-russia-summit-forget-the-reset/>, (Accessed on: 5/1/2019).
6. Dyomkin, Denis and Tuomas Forsell (2016), "Putin Hints Russia will React if Finland Joins NATO", Jul. 1, Available at: <https://www.reuters.com/article/us-russia-finland-nato-putin/putin-hints-russia-will-react-if-finland-joins-nato-idUSKCN0ZH5IV>, (Accessed on: 9/1/2019).
7. Elder, Miriam (2008), "Czechs See Shenanigans in Oil Cuts", **The Moscow Times**, Available at: <https://www.themoscowtimes.com/2019/05/21/western-buyers-freeze-payments-for-dirty-oil-in-extended-russian-outage-a65668>, (Accessed on: 27/8/2019).

8. Hale, Roger L. and Tytti Erasto (2017), "New Report: President Trump Should Rethink Nato Missile Defense", Available at: <https://www.ploughshares.org/issues-analysis/article/new-report-president-trump-should-rethink-nato-missile-defense>, (Accessed on: 17/11/2018).
9. Johnston, Diana (2016), "NATO Baltic Wargames Have Political, Economic and Military Motives", **Reuters**, Available at: www.Reuters.com/News, (Accessed on: 25/4/2015).
10. Lucas, Edward (2009), **The New Cold War: Putin's Russia and the Threat to the West**, Palgrave, NY.
11. Lukin, Artyom (2018), "Russia and the United States in the Asia Pacific: a Perspective of the English School", **Asian Perspective**, Vol. 42, No. 3, pp. 307-331.
12. Nazemroaya, Mahdi Darius and Denis J. Halliday (2012), **The Globalization of NATO**, Clarity Press, INC, Sep. 15, pp. 1- 414.
13. Ondrejcsak, Robert (2016), "Us Policies towards Russia in the Light of War in Ukraine: from Engaging a "Cooperative Power" to Defensive Containment of Regional 'Challenger'", **Stratpol**, Vol. 15, No. 2, pp. 13- 26.
14. Oswald, Rachel (2016), "Trump's Plans for European Missile Defense a Mystery", **Bulletin of the Atomic Scientists**, Dec. 7, Available at: https://thebulletin.org/2016/12/trumps-plans-for-european-missile-defense-a-mystery/#sf_form_salesforce_w2l_lead_1, (Accessed on: 19/10/2018).
15. Pukhov, Ruslan (2011), "Medvedev's Missile Threats are His "Plan B"", **Moscow Times**, Dec. 1, Available at: <http://www.themoscowtimes.com/opinion/article/medvedevs-missile-threats-arehis-plan-b/448992.html>, (Accessed on: 21/10/ 2018).
16. Radin, Andrew (2017), "Russian Views of the International Order", **Rand Corporation**, Available at: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1800/RR1826/RAND_RR1826.pdf, (Accessed on: 3/2/2017).
17. Reif, Kingston (2017), "The European Phased Adaptive Approach at a Glance", **Arms Control**, Available at: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Phasedadaptiveapproach>, (Accessed on: 9/1/2019).
18. Sakwa, Richard (2017), **Russia against the Rest: the Post-Cold War Crisis of World Order**, Cambridge University Press.
19. Sharkov, Demien (2018), "Russia's Military Expansion Makes it Greatest Threat to Europe and NATO Must Defend it, Saysu. s. General", Available at: <http://www.newsweek.com/russias-military-expansion-makesitgreatest-threathurope-nato-782114>, (Accessed on: 19/3/2018).

20. Sokolsky, Richard (2017), "The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security", **Carnegie Endowment for International Peace**, Mar. 13, Available at: <https://carnegieendowment.org/?lang=en>, (Accessed on: 10/1/2019).
21. Suchy, Petr and Bradley A. Thayer (2014), "Weapons as Political Symbolism: the Role of US Tactical Nuclear Weapons in Europe", **Journal European Security**, Vol. 23, No. 4, pp. 509- 528.
22. Traynor, Ian (2007)(a), "Czechs Offer to Host US Missile Site", **The Sydney Morning Herald**, Jan. 23, Available at: <https://www.smh.com.au/world/czechs-offer-to-host-us-missile-site-20070123-gdpawm.html>, (Accessed on: 9/1/2019).
23. Traynor, Ian (2007)(b), "Putin: US Risks New Cuban Missile Crisis", **The Guardian**, Oct. 27, Available at: <https://www.theguardian.com/world/2007/oct/27/usa.russia>, (Accessed on: 18/1/2019).
24. Weiss, Andrew (2011), "The Kremlin's Bold Missile Defense Gambit", **RAND Corporation**, Available at: <http://www.rand.org/commentary/2011/0/27/MT.html>, (Accessed on: 27/1/2019).